

Interview

Geweld bij de politie

In gesprek met ds. Martin van Oordt uit Hendrik-Ido-Ambacht*

Henk Bouwmeester

Het ene moment lig je als politieagent in dekking achter de trappen van het stadion, het andere moment sta je op de preekstoel en mag je als predikant het Woord van God bedienen. Geen alledaagse combinatie. Ook niet van de ene op de andere dag. Voor ds. Van Oordt liggen daartussen jaren van werken bij de politie en studeren voor predikant. Voor ons reden om juist met hem eens te praten over het gebruik van geweld bij de politie.

Wat was uw eerste ervaring met geweld bij de politie?

In 1983 ben ik begonnen bij de straatdienst van de politie in Rotterdam. In de omgeving van het Feijenoordstadion. In die tijd een slechte wijk. Nadat de prostitutie uit Katendrecht was weggedrukt, was het naar elders verspreid en oncontroleerbaar geworden. De problemen kreeg je toen in andere buurten zoals de Afrikaanderwijk. Elke dag zat je daar als politie middenin. Toch was de meeste criminaliteit die van de verslaving en kleine criminaliteit. Daarnaast kwamen we toen al met een zekere regelmaat in aanraking met gevallen van eerwraak, met name vanuit de Turkse immigranten. Na ongeveer twee à drie jaar op straat ben ik overgegaan naar de mobiele eenheid in Rotterdam. Daar krijg je te maken met heel andere vormen van geweld. Zoals het geweld tijdens het voetbalgebeuren. Dat is en was voor mij ook een spannende kant van het geweld. Want dat heeft heel direct te maken met je christen-zijn. Je begrijpt dat er op zondag ook gewerkt moet worden. Maar hoe zit dat dan met het stadion? En voetbal op zondag? Juist om en rond dat stadion heb ik veel met geweld te maken gehad.

Hoe ontstaat nu juist daar geweld? Is dat vanwege het groepsgebeuren of vindt geweld daar gemakkelijk een uitweg?

Ik heb het eigenlijk nooit zo opgevat dat geweld daar een uitweg moet vinden. Ik denk dat juist bij het voetbalgebeuren alle factoren bij elkaar komen die het geweld uit de mens naar boven halen. Ik heb meegemaakt dat bij een wedstrijd van Tottenham Hotspurts twee Engelse supporters in vak S werden neergestoken. Dat werd toen een drama. Bij een andere Europacupwedstrijd hebben we achter de trappen van het stadion in dekking gelegen, omdat je zo zwaar met stenen bekogeld werd dat je niets meer kon doen. Met echt geweld krijg je ook te maken in je dagelijkse werk op straat. We zagen bijvoorbeeld 's nachts eens iemand duidelijk onder invloed rijden. Voordat we hem staande konden houden ging hij een café in. We zijn hem achternagegaan om hem aan te houden. Maar toen kregen we het hele café over ons heen. En veel rake klappen. Waarna wij een tijdje thuis hebben moeten zitten.

Wordt je bij de politie geleerd om met geweld om te gaan? Tegenwoordig wel. In de begintijd van de ME, vlak na de kroningsrellen in 1980, stond dat nog in de kinderschoenen. Toen kreeg de politie met een minimum aan materiaal en training een maximum aan ellende over zich heen. Nu

word je wekenlang getraind en geleerd je te beheersen in het gebruik van geweld. Ook om een zekere mate van geweld te kunnen hebben. En welke middelen je moet inzetten of kunt inzetten.

Zijn er ook regels voor het gebruik van geweld door de politie?

Zeker wel. Als je geweld definieert als alle lichamelijke kracht die boven het normale uitgaat, gelden de volgende regels: geweld door de politie moet altijd proportioneel zijn, in evenredigheid met het geweld van de andere kant. De tweede regel gaat uit van, wat je zou kunnen noemen, het subsidiariteitsbeginsel. Dat houdt in dat de politie pas geweld gebruiken mag als op geen enkele andere wijze het doel bereikt kan worden.

Betekent dat ook dat de politie wel eens als eerste geweld zal gebruiken?

Inderdaad, voornamelijk wanneer je niet op een andere wijze je doel bereiken kunt. Hoewel het lastig is: als je denkt aangevallen te worden, wordt door collega's op straat wel degelijk de afweging gemaakt: kan ik in het geval van een delict mijn doel niet bereiken dan gebruik ik geweld, en is mijn aangewende geweld in overeenstemming met de ernst van het feit, met de ernst van het delict. Je ziet overigens wel een verschuiving in de cultuur van optreden door de politie. Dat geldt ook voor het gebruik van handboeien. Vroeger was het gebruik van handboeien geen geweld. Nu wel. Als je handboeien gebruikt of iemand in handboeien vervoert, is dat geweld en moet je het rapporteren.

Als de politie geweld gebruikt, is dat dan ter bescherming van de medemens en bewaking van de orde? Of is het om de verdachte uit te schakelen?

In zekere zin is het altijd de bedoeling dat acties en dus ook het gebruik van geweld door de politie in dienst staan van de medemens. Uiteindelijk is de uitschakeling van een verdachte in het belang van de hele maatschappij. Ik denk dat het meeste geweld gebruikt wordt in situaties die je niet van tevoren kunt overzien. Situaties op straat waar je ineens voor geplaatst wordt. Toch moet je altijd de afweging maken of het doorzetten van geweld in het belang is van je naaste op dat moment. Of is het misschien beter: je nu even terugtrekken en op een ander moment terugkomen? Dat laatste is in de loop van de tijd steeds duidelijker in beeld gekomen bij de politie. Ik zou bijvoorbeeld geen tweede keer meer iemand in het café achternagaan om hem aan te houden. Maar, als je weet wie het is, hem 's morgens om zes uur van zijn bed lichten. Je krijgt dan niet het hele café over je heen. En het effect van een latere aanhouding zou nog wel eens veel groter kunnen zijn.

Hoe komt het dat sommige mensen eerder en meer geweld gebruiken dan anderen?

Geweld is heel sterk cultuurbepaald. Na ruim zeven jaar in Rotterdam heb ik twaalf jaar in Gouda gewerkt (en voor predikant gestudeerd). Een aantal jaren ben ik toen vrijgesteld om met de Marokkaanse gemeenschap aan de slag te gaan. In die tijd ben ik ook in Marokko geweest. In die samenleving is geweld veel meer geaccepteerd dan bij ons. Daar zal men iets ook veel minder snel als geweld definiëren. En vooral in de cultuur in het Rifgebergte in Marokko geldt het recht van de sterkste. Dat zal men misschien met de mond niet goedkeuren, maar in de praktijk wel. En het extreme geweld dat criminelen uit Oost-Europa gebruiken bij de geringste delicten, heeft voor een deel te maken met de cultuur van geweld en onderdrukking waarin zij zijn opgegroeid.

Maar is ieder mens niet geneigd tot geweld? Is het maar een dun laagje beschaving of wat dan ook dat ons weerhoudt van geweld?

Bij de politieopleiding houd je je niet zo bezig met de vraag waar geweld vandaan komt. Geweld is er. Je wordt ermee geconfronteerd. En in die zin ga je er ook mee om. De vraag of geweld bij de mens in zijn menszijn is opgesloten is een ethische vraag. Eigenlijk een geloofsvraag waar de politie geen uitspraak over doet. Waar ik althans zelden een uitspraak over gehoord heb. Maar daar, in de mens, ligt natuurlijk wel het probleem. Het kernprobleem is dat die wortel van het geweld in ieder mens zit. En op het moment dat de factoren om de mens heen zodanig worden dat barrières wegvallen, kan ieder mens geweld gebruiken. Dus er kan zomaar wat gebeuren dat je tot geweld en zelfs tot moord en doodslag overgaat. Ik moet daar vaak aan denken wanneer ik vertel over de erfzonde. Een woord overigens dat niet in de Bijbel voorkomt, maar de realiteit ervan wel. Moord, verkrachting, beroving en alle ellende van dien. Ik ben ervan overtuigd dat het allemaal in ons zit.

Komt dat omdat wij door de zondeval ten diepste ik-gericht zijn?

Ja inderdaad, Jezus zegt dat in dezelfde lijn. En daarnaast denk ik ook, en dat is theologisch ook heel erg van belang, dat geweld voor een heel groot gedeelte een mannenprobleem is. Geweld zit in de mens, maar tachtig procent van het geweld wordt toch door mannen gepleegd. En dat heeft sterk te maken met de vloek die na de zondeval is uitgesproken. In het oude huwelijksformulier werd het heersen van de man als een gebod van God gezien. Maar dat is niet helemaal juist. Het heersen van de man is een vloek (Gen 3:16). En daarom gebruikt de man geweld. Dat hoort bij die vloek. Geweld is dus ook een rechtstreeks gevolg van de zondeval.

**Ds. M.J. van Oordt is predikant in de PKN (Hervormd, Gereformeerde Bond)*